

Проблеми цивільного та підприємницького права в Україні

¹⁰ Напр., ст. 30 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – С. 32.

¹¹ Напр., норми про припинення права власності особи на майно, яке не можу її належати (ст. 348 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р.); заборона регулювання у шлюбному договорі особистих відносин подружжя (ст. 93 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 р. // Відомості верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – С. 135.) та ін.

¹² Частина 1 ст. 302 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р.

Резюме

В статті аналізуються проблемні аспекти застосування імперативних норм в цивільному праві України в контексті реалізації публічних інтересів і забезпечення збалансування інтересів приватного і загального характеру. Надано рекомендацій щодо запровадження імперативних засобів правового регулювання в цивільному законодавстві, розкрито вимоги до механізму реалізації публічних інтересів в сучасному цивільному праві України.

Ключові слова: публічні інтереси, імперативні норми, цивільне право, обмеження в цивільному праві.

Résumé

В статье анализируются проблемные аспекты применения императивных норм в гражданском праве Украины в контексте реализации публичных интересов и обеспечения баланса интересов частного и общего характера. Даны рекомендации относительно внедрения императивных средств правового регулирования в гражданском законодательстве, раскрыты требования к механизму реализации публичных интересов в современном гражданском праве Украины.

Ключевые слова: публичные интересы, императивные нормы, гражданское право, ограничения в гражданском праве.

Summary

The article comprises analysis of issues relative to the application of mandatory rules in the civil law of Ukraine in the context of protecting public interests and securing the fair balance between private and general interests. The article also provides recommendations on the use of mandatory rules in the civil legislation, describes requirements applicable to the legal mechanism for protecting public interests in the modern civil law of Ukraine.

Key words: public interests, mandatory rules, civil law, limitations in civil law.

Отримано 28.07.2010

О. А. СЛОБОДЯН

Олександр Анатолійович Слободян, здобувач
Інституту держави і права ім. В. М. Корецького
НАУ України

ПАЙОВИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ФОНД ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Актуальною тенденцією розвитку цивільного права на сучасному етапі є переосмислення класичного розуміння речової суті права власності. Відбувається процес «своєрідного відходу правовідносин у сфері власності від їх першорідної речової суті», рух права власності«в область управління, в інформаційну сферу»¹. Яскравим прикладом вказаної тенденції можна назвати діяльність інститутів спільного інвестування (ICI), зокрема, пайових інвестиційних фондів (ПІФ).

Теоретичну основу дослідження склали праці вітчизняних та зарубіжних вчених-правознавців: М. М. Агаркова, С. С. Алексєєва, М. В. Венецької, С. А. Голунського, О. Р. Зайцева, О. С. Іоффе, З. В. Маркарчук, В. М. Лебедєва, Т. Т. Оксюка, М. В. Плющева, В. І. Сенчищева, М. С. Строговича, Є. О. Суханова, Я. М. Шевченко.

Метою цієї статті є правовий аналіз ПІФ як об'єкту цивільно-правових відносин з управління ПІФ шляхом розгляду різних наукових концепцій з метою розроблення науково-теоретичних пропозицій, спрямованіх на вдосконалення правового регулювання ПІФ.

Питання про об'єкт правовідносин є одним із найбільш досліджених і в той же час суперечливих питань, яке розглядається як у теорії держави і права, так і в галузевих юридичних науках. Категорія «об'єкт» використовується в цивільному праві в декількох термінологічних комбінаціях. Це і «об'єкти цивільних прав», і «об'єкти субективних прав», і «об'єкти правового регулювання», і, нарешті, «об'єкт цивільного правовідношення»².

Автор поділяє точку зору тих вчених, які вважають, що об'єктом цивільних правовідносин може бути те явище, яке є об'єктом цивільних прав. Суб'єктивні цивільні права існують в межах правовідносин. До виникнення правовідносин можна говорити про існування правосуб'ектності. Фактично об'єкт правовідносин і об'єкт цивільних прав – це взаємозамінні поняття.

© О. А. Слободян, 2010

У будь-якому випадку автору важко погодитись із Л. В. Щеніковою стосовно того, що «категорія об'єкту цивільних» прав» для практичного цивільного законодавства взагалі не потрібна³. Правовий аналіз ПІФ як об'єкту правовідносин матиме значення для практичних аспектів його діяльності, сформульовані теоретичні положення сприятимуть вирішенню практичних задач.

В теорії права існують моністичний та плюралістичних підходи до визначення об'єкту правовідносин. Представники моністичного підходу обмежують зміст даного поняття якимось одним явищем: річчю⁴, дією⁵, благами⁶. Спільним для представників моністичного підходу є те, «що в якості об'єкту прав може виступати не вся багаторізництво підпорядкованих людині зовнішніх явищ, а лише деяка і єдина їх група, на яку поширюється дія наданих особистості суб'єктивних прав»⁷. Скажімо, суть теорії «дій» полягає в тому, що речі самі по собі не можуть бути об'єктом правовідносин тому, що не можуть на собі відчувати правовий вплив, якому піддається лише поведінка людини, спрямована на речі.

Оскільки «лише людська поведінка здатна реагувати на вплив суб'єктивного права та правового обов'язку» Теорія «дій» була справедливо піддана критиці, оскільки не враховувала значення речей у правовідносинах.

О. С. Іоффе доопрацював свою моністичну теорію об'єкта правовідносин, визначивши також місце речей в них. Він виділив категорії ідеологічного (вольового), юридичного і матеріального об'єктів правовідносин. В тих випадках, коли правовідношення виникає з приводу речі, у ньому присутній ще й матеріальний об'єкт у вигляді самої цієї речі⁸.

Вирізняється оригінальністю моністична теорія «правового режиму» В. І. Сенчищева, на думку якого, «тільки правовий режим деякого явища об'єктивної дійсності, яким може бути річ, дія, гроші, цінні папери і т.д. може відповісти правовому впливу, тобто може бути об'єктом цивільного правовідношення»⁹. Теорія «правового режиму» справедливо критикувалась в юридичній літературі¹⁰, оскільки об'єктом правовідносин вважає, по суті, норми права, а не блага, майно тощо.

Слід зазначити, що Е. А. Суханов також визнає «теорію правового режиму». І разом з тим він вважає, що об'єкти цивільних правовідносин – це різні матеріальні і нематеріальні блага або процес їх створення, що складає предмет діяльності суб'єктів цивільного права¹¹.

Незважаючи на різні підходи до розуміння об'єкту цивільних правовідносин, очевидною є пов'язаність понять «блага», «речі», «дії». У зв'язку з цим виник плюралістичний підхід. Прихильники плюралістичного підходу (Є. О. Суханов, М. С. Строгович, А. С. Піголкін) допускають можливість існування різноманітних об'єктів у цивільних правовідносинах. Ними можуть бути явища зовнішнього і внутрішнього світу людини, в тому числі й сама людина. На думку, прихильників цієї теорії, «об'єктом права називається все те, з приводу чого суб'єкти права вступають у правовідносини і що становить зміст їх взаємних прав і обов'язків»¹².

Даний підхід знайшов своє відображення і в чинному Цивільному кодексі (ЦК) України¹³. Перераховані в ст. 177 ЦК України «об'єкти цивільних прав можна розділити на чотири основні групи:

- 1) майно (речі), які є, як правило, об'єктами речових прав;
- 2) дії (роботи, послуги, чужі дії, тобто поведінка зобов'язаних осіб), які є об'єктом зобов'язальних або корпоративних прав;
- 3) результати інтелектуальної (творчої) діяльності, які є об'єктом виключних прав;
- 4) особисті нематеріальні блага, які є об'єктом абсолютних особистих немайнових прав»¹⁴.

Спробуємо визначити, який з вищеперерахованих підходів може бути застосований до дослідження ПІФ в контексті відносин з управління ним.

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» від 15.03.01. № 2299-III (Закон «Про ICI») пайовий інвестиційний фонд – це активи, що належать інвесторам на праві спільної часткової власності, перебувають в управлінні компанії з управління активами (КУА) та обліковуються останньою окремо від результатів її господарської діяльності¹⁵.

Із ст. 3 Закону України «Про ICI» випливає, що управління ПІФ провадиться в інтересах і за рахунок учасників ПІФ шляхом емісії цінних паперів ПІФ з метою отримання прибутку від вкладення коштів, залучених від їх розміщення у цінні папери інших емітентів, корпоративні права, нерухомість та інші активи, дозволені законами України та нормативно-правовими актами Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР). Стаття 3 Закону України «Про ICI» визначає активи ICI як сукупність майна, корпоративних прав та вимог, сформовану за рахунок коштів спільного інвестування. Також ця стаття містить види коштів спільного інвестування. Стосовно ПІФ ними є: кошти, залучені від інвесторів ICI, доходи від здійснення операцій з активами ICI, доходи, нараховані за активами ICI, інші доходи від діяльності ICI (проценти за позиками, орендні (лізингові) платежі тощо). Іншими словами, первинно ПІФ формується за рахунок коштів інвесторів, залучених шляхом емісії цінних паперів ПІФ, які згодом перетворюються в активи ПІФ, шляхом вкладення цих коштів у цінні папери, корпоративні права, нерухомість тощо.

Як слушно відмітив Т. Т. Оксюк, «все майно, що входить до складу ПІФ, можна умовно розділити на дві категорії: майно, що може бути спочатку передане в довірче управління ПІФ, і майно, яке може бути згодом набуте за рахунок первинно внесеного»¹⁶.

Активи ICI складаються з грошових коштів, у тому числі в іноземній валюті, на поточних та депозитних рахунках, відкритих у банківських установах, банківських металів, об'єктів нерухомості, цінних паперів, визначених Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок», цінних паперів іноземних держав та інших іноземних емітентів, корпоративних прав, виражених в інших, ніж цінні папери, формах, а також

інших активів, дозволених законодавством України з урахуванням обмежень, установлених Законом України «Про ІСІ» безпосередньо для конкретних типів та видів інвестиційних фондів. Зазначені активи формуються (оплачуються) за рахунок коштів спільногого інвестування.

ПІФ – це така сукупність активів, яка може мати в своєму складі перераховані в ст. 177 ЦК України об'єкти цивільних правовідносин, крім тих, які можуть належати виключно людині. Враховуючи це, подальше дослідження ПІФ як об'єкту цивільних правовідносин доцільно проводити з позицій плюралістичного підходу. На відміну від загальної конструкції управління майном, закріпленої Главою 70 ЦК України, конструкція управління ПІФ детально регламентує перелік майна, в яке КУА як управитель може інвестувати кошти спільногого інвестування з урахуванням складу і структури активів ПІФ.

Законодавство не визначає понять «склад активів ПІФ», «структурата ПІФ». Проте зазначається, що склад та структура активів ПІФ визначаються регламентом ПІФ, а саме інвестиційною декларацією, що є складовою частиною регламенту. В ній визначаються основні напрями та обмеження інвестиційної діяльності ПІФ. Разом із тим регламент ПІФ може містити більш жорсткі вимоги щодо активів ПІФ в порівнянні з вимогами законодавства.

На нашу думку, під складом ПІФ слід розуміти визначений законодавством перелік активів, які можуть належати ПІФ з урахуванням обмежень, установлених Законом України «Про ІСІ» безпосередньо для конкретних типів та видів ПІФ. Структура ПІФ – це, так би мовити, «питома вага» певного виду активів у складі ПІФ. Варто погодитись з О. Р. Зайцевим, що «основною (але не єдиною) характеристикою структури активів ПІФ є те, яку частину від загальної вартості його активів складає вартість активів різних видів»¹⁷.

ПІФ вирізняється детальною правовою регламентацією, що зумовлюється диверсифікацією (мінімізацією і розподілом) ризиків. Диверсифікація ризиків учасників ПІФ здійснюється в інтересах учасників ПІФ і має на меті унеможливити порушення їхніх прав.

Про важливість принципу розподілу ризиків свідчить його закріplення в європейському законодавстві. Так, ст. 1 (2) Директиви Ради 85/611/ЄС "Про узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень, що стосуються інститутів спільногого (колективного) інвестування в цінні папери, що підлягають обігу (ICI)", визначаючи поняття інвестиційного фонду, прямо вказує на принцип розподілу ризиків¹⁸. На нашу думку, цей принцип повинен знайти своє відображення і в Законі України «Про ІСІ».

Слід зазначити, що в управлінні ПІФ існує чимало інших обмежень, наприклад обмеження діяльності КУА, встановлені ст. 30 Закону України «Про ІСІ». Як слухно відмітили Я. М. Шевченко та М. В. Венецька, «досить жорсткі норми щодо обмежень у відповідальності та діяльності КУА є цілком доречними з огляду на необхідність підвищення гарантій захисту майнових прав інвесторів на фондовому ринку...»²⁰.

Важливою особливістю ПІФ є його відокремленість від майна КУА. Так, наприклад, бухгалтерський та податковий облік операцій та результатів діяльності зі спільногого інвестування, яка проводиться КУА через ПІФ, здійснюється КУА окремо від обліку операцій та результатів її господарської діяльності та обліку операцій та результатів діяльності інших ПІФ, активи яких перебувають в її управлінні.

ПІФ не є юридичною особою і перебуває в управлінні КУА. Разом із тим у передбачених законодавством випадках (ст. 27 Закону України «Про ІСІ») може відбуватись заміна КУА ПІФ. Іншими словами, ПІФ не може виступати об'єктом правочинів щодо нього, за винятком договору про передачу права управління сукупністю активів та зобов'язань, що становлять ПІФ, іншій КУА.

Відповідно до критеріїв оборотоздатності об'єктів цивільних прав (ст. 178 ЦК України) ПІФ являє собою обмежено оборотоздатний об'єкт цивільних прав.

Існування різного роду обмежень ПІФ підводить до питання, чи дійсно ПІФ – об'єкт цивільних правовідносин. Можливо, таким об'єктом є частка учасника ПІФ? З цього приводу у наукі цивільного права склалось два основних підходи. Одні вчені вважають, що в управлінні ПІФ існує єдиний договір між КУА та учасниками ПІФ²¹. На думку інших, між КУА і кожним із учасників ПІФ існує окремий договір²¹.

Укладення договору управління ПІФ відбувається шляхом приєднання. Зрозуміло, що єдиного договору управління як документу існувати не може. Обмовимось, що нами розглядатиметься договір як єдине правовідношення між КУА та учасниками ПІФ або множинність правовідносин між ними.

ЦК України не регламентує особливостей управління спільною частковою власністю, у той же час і не забороняє подібне управління.

З визначення ПІФ випливає, що він являє собою єдиний об'єкт цивільних правовідносин, що належить учасникам на праві спільної часткової власності. При управлінні ПІФ інвестор передає своє майно КУА ПІФ, натомість отримує відповідну кількість інвестиційних сертифікатів, які засвідчують право власності на частку ПІФ. Після передачі майна воно зміщується з майном інших учасників ПІФ. Загалом же учасники ПІФ мають частку у праві власності на спільне майно (ПІФ), а не конкретну частку ПІФ. Мова йде про «ідеальну» частку тому, що відбувається «абстрактний» поділ ПІФ. «Реальну» частку особа отримає, вийшовши з ПІФ. Разом з тим право на вихід з ПІФ належить його учасникам.

Недоліком концепції множинності договорів є і те, що вона не дозволяє виключити можливості різних умов у відносинах між КУА і окремими учасниками ПІФ: якщо це окремі договори, то постає питання, чому у них не можуть бути різні умови, в тому числі в частині правомочностей КУА, її винагороди, складу витрат, що відшкодовуються²².

Сплата винагороди КУА за управління ПІФ, відшкодування втрат, що здійснюються за рахунок його активів, являють собою лише незначну частину руху ресурсів. В цілому інвестиційна діяльність ПІФ супрово-

джується рухом фінансових активів (грошових коштів, цінних паперів, боргових зобов'язань тощо) з метою формування складу і структури активів ПІФ, диверсифікації ризиків. Управління ПІФ неможливе з позицій управління КУА частками окремих учасників ПІФ, оскільки потребує постійної і своєчасної згоди учасників ПІФ на вчинення КУА тих чи інших управлінських дій.

Існування єдиного договору управління ПІФ підтверджується конструкцією договору присуднання, публічністю оферти.

Таким чином, теорія множинності договорів не витримує критики. В основі управління ПІФ лежить єдине правовідношення КУА з його учасниками, ПІФ виступає самостійним об'єктом цивільних правовідносин. З цим твердженням пов'язаний інший висновок про те, що частка учасника ПІФ в контексті правовідносин з управлінням ним не може бути самостійним об'єктом цивільних правовідносин. У свою чергу наявність множинності суб'єктів на боці установника управління ПІФ не свідчить про те, що це управління здійснюється по відношенню до частки кожного із учасників ПІФ.

¹ Алексеев С. С. Гражданское право в современную эпоху. Екатеринбург. – 1999. – С. 19.

² Сенчищев В. И. Объект гражданского правоотношения. Общее понятие // Актуальные проблемы гражданского права. – М., 1998. – С. 109.

³ Щенникова. Л. В. Значение категории «объект гражданских прав» для практического гражданского законодательства // Законодательство. – 2004. – № 11. – С. 13.

⁴ Агарков М. М. Обязательство по советскому гражданскому праву. – М., 1940. – С. 23; Гражданское право. В 4 т. Т. 1. Общая часть. / Отв. ред. Е. А. Суханов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Волтерс Клювер, 2007. – С. 214.

⁵ Иоффе О. С. Правоотношение по советскому гражданскому праву. Л. – 1949. – С. 82.

⁶ Гражданское право: учеб. / С. С. Алексеев, Б. М. Гонгало, Д. В. Мурzin и др.; под общ. ред. чл.-корр. РАН С. С. Алексеева. – 2 изд., перераб. и доп. – М.: Проспект; Екатеринбург; Институт частного права, 2009. – С. 88.

⁷ Иоффе О. С. Правоотношение по советскому гражданскому праву. – Л., 1949. – С. 82.

⁸ Иоффе О. С. Советское гражданское право. – М., 1967. – С. 221.

⁹ Сенчищев В. И. Объект гражданского правоотношения. Общее понятие. // Актуальные проблемы гражданского права. – М., 1998. – С. 157.

¹⁰ Яковлев А. С. Имущественные права как объекты гражданских правоотношений. Теория и практика. – М.: «Ось-89». – 2005. – С. 21.

¹¹ Гражданское право. В 4 т. Т. 1. Общая часть. / Отв. ред. Е. А. Суханов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Волтерс Клювер, 2007. – С. 393.

¹² Голунский С. А., Строгович М. С. Теория государства и права. – М., 1940. – С. 277.

¹³ Цивільний кодекс України від 16.01.03. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //rada.gov.ua.

¹⁴ Цивільне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я. М. Шевченко. – Т. 2. Особлива частина. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – С. 255.

¹⁵ Про інститути спільногоЯ інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди): Закон України від 15.03.01. № 2299-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //rada.gov.ua.

¹⁶ Оксюк Т. Т. Гражданско-правовое регулирование доверительного управления паевыми инвестиционными фондами: Дис.... канд. юрид. наук. – М., 2005. – С. 156.

¹⁷ Зайцев О. Р. Договор доверительного управления паевым инвестиционным фондом. – М.: Статут, 2006. – С 240.

¹⁸ Про узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень, що стосуються інститутів спільногоЙ (колективного) інвестування в цінні папери, що підлягають обігу (ICI): Директива Ради 85/611/ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //rada.gov.ua.

¹⁹ Шевченко Я. М., Венецька М. В., Кучеренко І. М. Проблеми вдосконалення правового регулювання права приватної власності / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2002. – С. 56.

²⁰ Зайцев О. Р. Договор доверительного управления паевым инвестиционным фондом. – М.: Статут, 2006. – С. 142; Лебедев В. Н. Особенности гражданско-правового положения инвестиционных фондов в Российской Федерации: Дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2002. – С. 76; Плющев М. В. Правовая природа паевого инвестиционного фонда и инвестиционного пая: Дис. ... канд. юрид. наук. – Ростов-на-Дону, 2005. – С 17.

²¹ Липавский В. Правовые проблемы статуса паевых инвестиционных фондов // Хозяйство и право. – 2004. – № 5. – С. 45; Макарчук З. В. Правовое регулирование деятельности инвестиционных фондов в России и США: Дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2000. – 114 с.

²² Зайцев О. Р. Договор доверительного управления паевым инвестиционным фондом. – М.: Статут, 2006. – С. 140.

Резюме

У статті розглянуто пайовий інвестиційний фонд як об'єкт цивільних правовідносин. Основна увага приділена складу та структурі активів, диверсифікації, оборотоздатності пайового інвестиційного фонду.

Ключові слова: пайовий інвестиційний фонд, склад та структуру пайового інвестиційного фонду, оборотоздатність пайового інвестиційного фонду.

Résumé

В статье рассматривается паевой инвестиционный фонд как объект гражданских правоотношений. Основное внимание уделено составу и структуре активов, диверсификации, оборотоспособности паевого инвестиционного фонда.

Ключевые слова: паевой инвестиционный фонд, состав и структура активов, диверсификация, оборотоспособность паевого инвестиционного фонда.

Summary

The civil legal relationships of the mutual fund management is observed in the article. The main attention is brought to the composition and structure of assets, diversification and liquidity, which exist during the mutual investment fund management.

Key words: Mutual investment fund, the composition and structure of assets of the mutual investment fund, liquidity of investment fund.

Отримано 30.08.2010

М. О. ТИМОШЕНКО

**Максим Олександрович Тимошенко, аспірант
Київського університету права НАН України**

ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКІ ВІДНОСИНИ ПРИВАТНИХ ВІЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Реалізація господарсько-виробничих відносин потребує відповідної внутрішньої організації самого суб'єкта господарювання. Це забезпечується шляхом створення внутрішніх структурних підрозділів суб'єкта господарювання, зокрема приватних вищих навчальних закладів, та визначення умов взаємодії між ними. Саме внутрішня організація функціонування суб'єкту господарювання (приватного вищого навчального закладу) пов'язується із системою внутрішньогосподарських відносин як різновиду господарських відносин в цілому.

Питання правового регулювання внутрішньогосподарських відносин суб'єктів господарювання, в тому числі і приватних вищих навчальних закладів, були предметом дослідження таких вчених та провідних освітян як: І. В. Булгакова, О. М. Вінник, О. П. Віхров, В. К. Мамутов, В. В. Насонкін, В. М. Огаренко, О. А. Рекрут, Р. О. Стефанчук, О. І. Харитонова, Є. О. Харитонова, О. В. Червякова, В. С. Щербина та інші, проте їх наукові роботи торкаються окремих питань діяльності або всієї системи вищої освіти, або вдосконалення внутрішньогосподарської організації функціонування навчальних закладів.

Актуальність вивчення особливостей правового регулювання внутрішньогосподарських відносин функціонування приватного вищого навчального закладу зумовлюється, з одного боку, відсутністю наукових робіт щодо цього питання, а, з іншого – необхідністю переосмислення їх сутності і значення з метою удосконалення їх правового регулювання. Тому об'єктом наукового дослідження цієї роботи буде система внутрішньогосподарських правовідносин приватних вищих навчальних закладів як об'єкт правового регулювання.

Статтею 3 Господарського кодексу України також надається визначення поняття внутрішньогосподарських відносин, що являють собою відносини, які складаються між структурними підрозділами суб'єкта господарювання, та відносини суб'єкта господарювання з його структурними підрозділами¹.

Насамперед, характеризуючи зазначене положення ст. 3 Господарського кодексу України, варто зазначити, що особливостями внутрішньогосподарських відносин є:

- по-перше, це відносини, які складаються між структурними підрозділами суб'єкта господарювання;
- по-друге, це відносини, які складаються між суб'єктом господарювання з його структурними підрозділами.

В юридичній літературі цілком справедливо наголошується на тому, що утворення вищого навчального закладу включає в себе встановлення його структури, що націлена на забезпечення виконання його завдань та функцій. Створення та визначення внутрішньої структури приватного вищого навчального закладу відноситься до компетенції засновників або уповноваженого ним органу. На сьогодні ні в літературі з питань організації вищої школи, ні у правових актах чітко не визначена типологія приватних вищих навчальних закладів².

Завдяки системі внутрішньогосподарських відносин у приватних вищих навчальних закладів забезпечується і управління самим закладом. На підтвердження зазначеного в літературі справедливо зазначається про те, що «управління вищим навчальним закладом являє собою частину господарського механізму регулювання економіки та системи освіти, що спирається на досягнення науки, техніки, національну культуру. Воно є продуктом соціально-економічної системи, в якій наукові та культурні традиції переплітаються з механізмом регулювання та формування соціально орієнтованої ринкової економіки»³. Саме завдяки системі реалізації внутрішньогосподарських відносин досягається можливість створення ефективної моделі управління приватним вищим навчальним закладом.